

GRI 4 PGGM

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
------------	-----------	-----------	--------------------------	--------------------	---------------------------------------

Strategie en Analyse

G4-1	Een verklaring van de Management Board/Directievoorzitter over de relevantie van duurzame ontwikkeling voor de organisatie en haar strategie.	Ja	Ja	Ja	Zie jaarverslag, pagina 25: In 2018 hebben we de bijdrage van de portefeuille aan de duurzame ontwikkelingsdoelen voor het eerst in kaart gebracht.
G4-2	Beschrijving van belangrijke gevolgen, risico's en mogelijkheden.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Risicomanagement', vanaf pagina 46.
	Impact van duurzaamheidstrends, risico's en kansen op de lange termijn vooruitzicht en financiële performance van de organisatie.	Ja	Ja	Ja	Met het in 2018 getekende Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen (IMVB Convenant Pensioenfondsen) zet de pensioensector een grote stap op het gebied van verantwoord beleggen. Onder 'verantwoord beleggen' pagina 23: 'We zijn ervan overtuigd dat verantwoord beleggen, met oog voor Environmental, Social & Governance factoren (ESG-factoren), een optimaal rendement binnen een verantwoord risicoprofiel realiseert. Bovendien geloven we dat het een positieve bijdrage levert aan een duurzame, leefbare wereld waarin deelnemers van een goed pensioen kunnen genieten.

Organisatieprofiel

G4-3	Naam van de organisatie.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Over PGGM', pagina 6.
G4-4	Voornaamste merken, producten en/of diensten.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Over PGGM', pagina 6.
G4-5	Locatie van het hoofdkantoor van de organisatie.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Algemeen', pagina 113.
G4-6	Het aantal landen waar de organisatie actief is en namen van landen met grootschalige activiteiten of specifieke relevantie voor de duurzaamheidskwesties die in het verslag aan de orde komen.	Ja	Nee	Ja	PGGM is gevestigd in Nederland en is werkzaam voor Nederlandse klanten. Actief beleggen doet PGGM wereldwijd. Hiervoor hanteert PGGM de richtlijnen voor Verantwoord Beleggen.
G4-7	Eigendomsstructuur en de rechtsvorm	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Over PGGM', pagina 6-9.
G4-8	Afzetmarkten (geografische verdeling, sectoren die worden bediend en soorten klanten/begunstigden).	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Over PGGM', pagina 6-9.
G4-9	Omvang van de organisatie	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Kerncijfers', pagina 10.
G4-10	a. Aantal werknemers naar type arbeidscontract en geslacht. b. Aantal werknemers met een vast dienstverband per werknemerscategorie en geslacht. c. Totaal personeelsbestand uitgesplitst naar werknemers en andere hulppersonen en geslacht. d. Totaal personeelsbestand naar regio en geslacht. e. Percentage werkzaamheden van de organisatie dat wordt uitgevoerd door personen die juridisch als zelfstandige worden aangemerkt of door andere personen dan de eigen werknemers/hulppersonen, werknemers/hulppersonen van toeleveranciers daaronder begrepen. f. Significante schommelingen in het aantal werknemers (zoals seizoenarbeid in de toeristische of agrarische sector).	Ja	Ja	Ja	Zie jaarverslag, 'Kerncijfers medewerkers PGGM', pagina 33.

	Fulltimer	Parttimer	Eindtotaal
Man	820	99	919
Vrouw	275	303	578
Eindtotaal	1.095	402	1.497

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-11	Percentage van het totale aantal werknemers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt.	Ja	Nee	Ja	0,98
G4-12	Beschrijving van de toeleveringsketen van de organisatie.	Ja	Nee	Ja	PGGM produceert geen goederen dus er is geen sprake van een supply chain in relatie tot het primaire proces. De supplychain van de bedrijfsvoering is het inkopen van goederen en diensten -gericht op de bedrijfsvoering. PGGM vormt met haar directe leveranciers een supply-chain.
G4-13	Significante veranderingen tijdens de verslagperiode wat betreft omvang, structuur, eigendom of toeleveringsketen.	Ja	Nee	Ja	Er is geen sprake van significante veranderingen.
G4-14	Toelichting over de toepassing van het voorzorgsprincipe door de verslaggevende organisatie.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Risicomanagement', vanaf pagina 46.
G4-15	Extern ontwikkelde economische, milieugerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die door de organisatie worden onderschreven.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Gedragscodes', pagina 54 en 57.
G4-16	Lidmaatschappen van verenigingen (zoals brancheverenigingen) en nationale en internationale belangenorganisaties.	Ja	Nee	Ja	Een volledig overzicht van samenwerkingsverbanden staat op de PGGM-website: https://www.pggm.nl/wat-doen-we/Documents/overzicht-samenwerkingsverbanden_pggm.pdf .

Vaststelling van materiële onderwerpen en afbakening

G4-17	a. Overzicht van alle ondernemingen die in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken zijn opgenomen. b. Overzicht van alle in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken opgenomen ondernemingen die niet onder dit verslag vallen.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Algemene toelichting', vanaf pagina 63 t/m pagina 67.
G4-18	a. Proces voor het bepalen van de inhoud en specifieke afbakening van het verslag. b. Uitleg van de door de organisatie gehanteerde uitgangspunten voor het bepalen van de inhoud van het verslag.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Strategische doelen', pagina 13 en zie jaarverslag, 'Materialiteitsmatrix 2018', pagina 14: Om te zorgen dat het beleid van PGGM goed aansluit op de eisen en wensen van de belangrijkste stakeholders, zoals onze klanten en de toezichthouders, maken we elk jaar een materialiteitsmatrix. In de materialiteitsmatrix staan de thema's die voor PGGM van wezenlijk belang zijn en waaraan onze stakeholders de meeste waarde hechten. Deze zijn vertaald in de jaardoelen waarop we sturen.
G4-19	Overzicht van alle materiële onderwerpen die tijdens het proces ter bepaling van de inhoud van het verslag zijn vastgesteld.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Materialiteitsmatrix 2018', pagina 14.
G4-20	Vermeld voor elk materieel onderwerp de afbakening binnen de organisatie.	Nee	Nee	Ja	Er zijn verschillende niveaus waarop elk materieel onderwerp binnen PGGM afgebakend kan worden: inkoop, bedrijfsvoering en vermogensbeheer. Er zijn geen materiële onderwerpen voor inkoop. Onderstaande materiele onderwerpen vallen binnen bedrijfsvoering: 1 Ontwikkelingen pensioenstelsel 2 Betrouwbare dienstverlening 3 Vermogensbeheer 4 Pensioenadministratie 5 Robuuste bedrijfsvoering Onderstaande materiele onderwerpen vallen binnen vermogensbeheer: • Verantwoord beleggen, • Beleggen in oplossingen.
G4-21	Vermeld voor elk materieel onderwerp de afbakening buiten de organisatie.	Nee	Nee	Ja	De volgende materiële onderwerpen zijn buiten de organisatie afgebakend: Toekomst pensioenstelsel --> op overheidsniveau Betrouwbare pensioenuitkering --> op het niveau van samenwerking met klanten Pensioenbewustzijn --> vindt op het niveau van de samenleving plaats en specifiek bij de deelnemers van onze klanten.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-22	Gevolgen van een eventuele herformulering van informatie die in een eerder verslag is verstrekt en de redenen voor deze herformulering.	Nee			N.v.t.
G4-23	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes ten aanzien van reikwijdte en afbakening.	Nee			N.v.t.
Overleg met belanghebbenden					
G4-24	Lijst van groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, pagina 13: 'We staan voor de belangen van onze opdrachtgevers en hun deelnemers. En we staan voor een collectief, solidair pensioenstelsel. We weten wat ons te doen staat en wat daarvoor nodig is. We zorgen voor een robuuste, toekomstbestendige bedrijfsvoering. Focus, eenvoud en doorzettingsvermogen zijn daarbij de leidende principes. We gebruiken onze invloed als toonaangevende langetermijnbelegger en lopen niet weg voor onze verantwoordelijkheid, ook als dat niet de makkelijkste weg is.'
G4-25	Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken.	Ja	Nee	Ja	Stakeholders zijn bepaald op basis van een analyse van de huidige stakeholders en potentiële nieuwe stakeholders.
G4-26	Benadering van het betrekken van belanghebbenden, waaronder de frequentie ervan per type en groep belanghebbenden.	Ja	Nee	Ja	Stakeholders zijn gecategoriseerd naar mate van invloed en belang op het specifiek issue. Afhankelijk van dit belang en hun invloed wordt per stakeholder de mate van interactie bepaald (varierend van informeren, consulteren en dialoog).
G4-27	De voornaamste onderwerpen en vraagstukken die naar voren zijn gekomen door de betrokkenheid van belanghebbenden en hoe de organisatie hierop heeft gereageerd, onder meer via verslaggeving.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, pagina 13.
Verslagprofiel					
G4-28	Verslagperiode	Ja	Ja		Het jaarverslag betreft het kalenderjaar 2018. Dit is weergegeven op het voorblad (pagina 1) van het jaarverslag en verder in de jaarrekening vanaf pagina 59.
G4-29	Datum van het meest recente verslag	Ja	Ja		Verslagen worden gedeponereerd na vaststelling in AvA. Datum ondertekening door bestuur en RvC (17 april 2019) is datum meest recent verslag, zie pagina's 38, 45, 58, 101.
G4-30	Verslaggevingscyclus (jaarlijks, tweejaarlijks, etc)	Ja	Ja		Jaarlijks
G4-31	Contactpunt voor vragen over het verslag of de inhoud ervan	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Voorwoord:', pagina 3 en 'Algemeen', pagina 113.
G4-32	a. De gekozen 'in overeenstemming met'-optie. b. De GRI-inhoudsopgave voor de gekozen optie.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Corporate Governance', pagina 39.
G4-33	a. Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het verkrijgen van externe assurance voor het verslag. b. De omvang en grondslag van de externe assurance indien niet genoemd in de assuranceverklaring bij het duurzaamheidsverslag. c. De relatie tussen de organisatie en de assurance-aanbieders. d. Vermeld of het hoogste bestuurslichaam of hogere leidinggevenden betrokken zijn bij het verkrijgen van assurance voor het duurzaamheidsverslag.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Controleverklaring van de onafhankelijke accountant' vanaf pagina 103. b. De niet financiële data zijn niet assured.
Governance					
G4-34	De bestuursstructuur van de organisatie, met inbegrip van commissies die onder het hoogste bestuurslichaam vallen. Vermeld de commissies die verantwoordelijk zijn voor de besluitvorming over economische, milieugerelateerde en maatschappelijke onderwerpen.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Organisatiestructuur', zie pagina 8. Gegeven haar omvang heeft PGGM geen specifieke commissies op het gebied van duurzaamheid. Gezien het belang van het onderwerp heeft het EC dit op haar agenda geplaatst.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-35	Het proces voor het delegeren van bevoegdheden door het hoogste bestuursorgaan naar managers en andere werknemers inzake de economische, sociale en ecologische onderwerpen.	Ja	Nee	Ja	Het beleid op gebied van economische, sociale en ecologische onderwerpen wordt door het dagelijks bestuur (het EC) bepaald. Via de jaarlijkse kaderstelling wordt het beleid omgezet in KPI's en gedelegeerd aan de functionarissen die de verantwoordelijkheid dragen voor het betreffende onderwerp.
G4-36	Verantwoordelijkheid voor economische, milieu- en sociale onderwerpen, op directieniveau en of functionarissen die rechtstreeks rapporteren aan het hoogste bestuursorgaan.	Ja	Nee	Ja	De verantwoordelijkheid voor economische, sociale en ecologische onderwerpen is belegd bij de CEO van PGGM. Coördinatie en initiatie van deze onderwerpen is belegd bij directeur Maatschappelijk Impactvol Ondernemen. Deze functionaris rapporteert direct aan de CEO.
G4-37	Het consultatieproces tussen stakeholders en het hoogste bestuursorgaan over economische, ecologische en sociale onderwerpen.	Ja	Nee	Ja	Stakeholder consultatie wordt door verschillende functionarissen in het bedrijf gedaan. De resultaten komen samen in de materialiteitsindex. Deze wordt door het EC besproken en goedgekeurd.
G4-38	Samenstelling van het hoogste bestuurslichaam en de daaronder vallende commissies. Met ondermeer: - Leidinggevende - Onafhankelijkheid - Ambtstermijn - Aantal overige dienstbetrekkingen of commissariaten - Geslacht - Lidmaatschap van ondervertegenwoordigde belangengroep	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Over PGGM', zie pagina's 7 en 8. Zie jaarverslag, 'Nevenfuncties raad van bestuur', pagina 118. Zie jaarverslag, 'Samenstelling raad van commissarissen', zie pagina's 7 en 40. Zie jaarverslag, 'rooster van aftreden van raad van commissarissen', pagina 114. Zie jaarverslag, 'nevenfuncties raad van commissarissen', zie pagina's 115 en 116.
G4-39	Rol van de voorzitter van het hoogste bestuursorgaan.	Ja	Nee	Ja	Op PGGM.nl onder Wie zijn we - Over PGGM - Organisatie en Governance kunt u de statuten van PGGM vinden, waarin de rol van de voorzitter van de Raad van Bestuur beschreven staat.
G4-40	Wervings- en selectieproces voor het hoogste bestuurslichaam en de daaronder vallende commissies en de criteria voor het werven en selecteren van de leden van het hoogste bestuurslichaam.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Remuneratie-, selectie- en benoemingscommissie', pagina 43.
G4-41	Procedures waarmee het hoogste bestuurslichaam waarborgt dat strijdige belangen vermeden of opgelost worden. Geef aan of belangenconflicten worden gemeld aan belanghebbenden.	Ja	Nee	Ja	De afdeling Compliance waarborgt strijdige belangen en geeft deze door aan belanghebbende.
G4-42	De rol van het hoogste bestuurslichaam en top managers in de ontwikkeling, goedkeuring, en actualisering van de missie en visie, strategie, beleid en doelstellingen ten aanzien van economische, ecologische en sociale impact.	Ja	Nee	Ja	De onderdelen missie, visie en strategie zijn uitkomsten van samenwerking EC en haar direct reports.
G4-43	Maatregelen die zijn genomen om de kennis over economische, ecologische en sociale onderwerpen van het hoogste bestuursorgaan verder te ontwikkelen.	Ja	Nee	Ja	Coördinatie en initiatie van deze onderwerpen is belegd bij de vakgroep MVO onderleiding van de Directeur Maatschappelijk Impactvol Ondernemen. Via reguliere rapportages wordt het EC op de hoogte gehouden.
G4-44	Evaluatieproces van de prestaties van het hoogste bestuursorgaan met betrekking tot de besturing van de economische, ecologische, en sociale onderwerpen en acties ondernomen naar aanleiding van deze evaluatie.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Rapport remuneratie van de raad van bestuur', pagina 117.
G4-45	De rol van het hoogste bestuursorgaan bij de identificatie en het managen van de economische, ecologische en sociale impact, risico's en kansen.	Ja	Nee	Ja	Coördinatie en initiatie van deze onderwerpen is belegd bij de vakgroep MVO onderleiding van de Directeur Maatschappelijk Impactvol Ondernemen. Via reguliere rapportages wordt het EC op de hoogte gehouden.
G4-46	De rol van het hoogste bestuursorgaan bij het beoordelen van de effectiviteit van risicomanagementprocessen van de organisatie ten aanzien van economische, ecologische en sociale onderwerpen.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Risicomanagement,' vanaf pagina 46.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-47	De frequentie van de evaluatie door het hoogste bestuurslichaam ten aanzien van de economische, ecologische en sociale impact, risico's en kansen.	Ja	Nee	Ja	Coördinatie en initiatie van deze onderwerpen is belegd bij de vakgroep MVO onderleiding van de Directeur Maatschappelijk Impactvol Ondernemen. De valuedrivers gerelateerd aan deze onderwerpen worden ieder kwartaal belicht in de rapportage van het EC.
G4-48	Het hoogste orgaan of functie die het duurzaamheidsverslag beoordeelt en goedkeurt en tevens zorgdraagt dat alle materiële aspecten zijn afgedekt.	Ja	Nee	Ja	Er wordt geen apart duurzaamheidsverslag gemaakt. Coördinatie en initiatie van duurzaamheidsonderwerpen in het geïntegreerde verslag is belegd bij de vakgroep MVO onderleiding van de Directeur Maatschappelijk Impactvol Ondernemen. Duurzaamheid is onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering en als een van de valuedrivers in het jaarplan opgenomen. Via reguliere rapportages wordt het EC op de hoogte gehouden.
G4-49	Het proces voor communicatie over kritische zorgen aan het hoogste bestuursorgaan.	Ja	Nee	Ja	Is onderdeel van de organisatiestructuur en cultuur (via kortcyclisch sturen komen kritische zorgen op het bord bij de EC), en gedragscode (bij klokkenluidersregeling).
G4-50	De aard en het totale aantal kritische zorgen die zijn gecommuniceerd aan het hoogste bestuursorgaan en de procedures die gevolgd zijn om deze aan te pakken en op te lossen.	Ja	Nee	Ja	Wekelijks komt het EC bijeen. Het EC bestaat uit de twee leden van de raad van bestuur (Chief Executive Officer en Chief Financial Risk Officer) en de verantwoordelijken van de overige businessunits. Mochten er kritische zorgen zijn dan worden deze wekelijks besproken.
G4-51	a. Beloningsbeleid voor het hoogste bestuurslichaam en hogere leidinggevenden. b. Geef aan hoe de prestatiecriteria in het beloningsbeleid zijn gekoppeld aan de doelstellingen voor het hoogste bestuurslichaam en hogere leidinggevenden op economisch, maatschappelijk en milieugebied.	Ja	Ja		Zie jaarverslag, 'Rapport remuneratie van de raad van bestuur', pagina 117.
G4-52	Procedure voor het vaststellen van het beloningsbeleid. Geef aan of beloningsadviseurs zijn geraadpleegd bij het vaststellen van dit beleid en of zij onafhankelijk zijn van het management. Geef aan in hoeverre de beloningsadviseurs anderszins verbonden zijn met de organisatie.	Ja	Ja		Zie jaarverslag 'Beloningsbeleid', zie pagina 34 en 35.
G4-53	Geef aan op welke wijze de visie van belanghebbenden wordt meegenomen bij het beloningsbeleid. Wordt er (indien van toepassing) rekening gehouden met de uitslag van stemmingen over beloningsbeleid en -voorstellen?	Ja	Nee	Ja	Het beloningsbeleid wordt in samenspraak met de business vormgegeven door HR. De ondernemingsraad heeft instemmingsrecht, voorzover het beloningsbeleid niet in de cao is vastgelegd. Over wijzigingen in de cao worden afspraken gemaakt met de vakbonden. Cao's worden vastgesteld na raadpleging door en instemming van de vakbondsleden.
G4-54	De verhouding van het jaarsalaris van de best betaalde persoon van de organisatie in elk land van significante bedrijfsactiviteiten tot de mediaan van het jaarsalaris van alle werknemers.	Ja	Nee	Ja	10,8:1
G4-55	De verhouding van de procentuele toename van de jaarlijkse totale vergoeding voor de best betaalde persoon van de organisatie in elk land van significante bedrijfsactiviteiten tot de mediaan van deze toename voor alle werknemers.	Ja	Nee	Ja	Het salaris van de best betaalde persoon is met 1,4% gestegen. De gemiddelde stijging van salarissen van het gehele personeelsbestand bedraagt 2,50%.

Ethiek and Integriteit

G4-56	Beschrijving van de door de organisatie gehanteerde waarden, principes, standaarden en gedragsnormen, zoals een gedragscode.	Ja	Nee	Ja	PGGM hanteert een gedragscode. Uitgangspunt is dat iedere medewerker weet wat er in deze gedragscode staat en zich hier aan houdt. De vier kernwaarden zijn: – Daadkrachtig – Open en Eerlijk – Baanbrekend – Respect voor mens en omgeving Deze vier waarden zijn zichtbaar en voelbaar in alles wat we doen. PGGM ziet het als haar maatschappelijke plicht om zorgvuldig, integer en transparant te handelen. Helderheid over hoe wij met elkaar omgaan, helpt daarbij.
-------	--	----	-----	----	---

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-56	Beschrijving van de door de organisatie gehanteerde waarden, principes, standaarden en gedragsnormen, zoals een gedragscode.	Ja	Nee	Ja	Standaarden voor Verantwoord Beleggen: Overtuigingen en Uitgangspunten ten aanzien van Verantwoord Beleggen (pdf) Uitvoeringskader Verantwoord Beleggen (pdf). De CO2-voetafdruk van de aandelenportefeuille (pdf) PGGM uitvoeringsrichtlijn beloningen portefeuilleondernemingen (pdf) PGGM uitvoeringsrichtlijn compensatie financiële dienstverleners (pdf) Responsible Investment in Real Estate (RIRE) (pdf) Responsible Investment in Private Equity (pdf) Responsible Investment in Infrastructure (pdf) Responsible Investment in Emerging Market Credits (pdf) Responsible Investment in Investment Grade Credits (pdf) Global Voting Guidelines (pdf) Statement compliance Dutch Corporate Governance Code (Zie www.pggm.nl).
G4-57	a. De interne en externe mechanismen voor hulpvragen m.b.t. ethisch en rechtmatig gedrag, inclusief formeel georganiseerde zaken zoals hulp- en advieslijnen.	Ja	Nee	Ja	PGGM heeft een gedragscode opgesteld, waarin dit staat beschreven. Dit is openbaar gemaakt op PGGM.nl.
G4-58	a. De interne en externe mechanismen voor het melden van ethisch onverantwoord of onrechtmatig gedrag, inclusief formeel georganiseerde zaken zoals escalatie naar het middenkadermanagement, een klokkenluidersregeling of hulplijn.	Ja	Nee	Ja	In de gedragscode wordt ook verwezen naar (onder meer) de klokkenluidersregeling.
Managementaanpak en Indicatoren					
G4-DMA	a. Vermeld waarom het onderwerp materieel is en de impact van het onderwerp. b. Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan. c. Evaluatie van de managementaanpak.	Ja		Ja	Jaarlijks wordt na het vaststellen van de materialiteitsmatrix de materiële aspecten (voor zover niet al gedaan) zo veel mogelijk toebedeeld aan eigenaren binnen de PGGM organisatie. Beleid op deze aspecten wordt, waar gewenst, afgestemd met het Executive Committee op aangeven door de thema eigenaren en met eventuele hulp van de MVO vakgroep. Vervolgens worden de te verwachte prestaties vastgelegd in de jaarplannen. Het jaarverslag geeft vervolgens het totaal beeld aan resultaten op de materiële aspecten weer.
Categorie Economie					
Economische Prestaties					
G4-EC1	Directe economische toegevoegde waarden die zijn gegenereerd en gedistribueerd, waaronder inkomsten, operationele kosten, personeelsvergoedingen, donaties, ingehouden winst en betalingen aan kapitaalverstrekkers en overheden.	Ja	Ja		Zie jaarverslag: 'Kerncijfers', zie pagina 10. 'Strategische doelen', pagina 13 en toelichting pagina's 13 en 14. 'Jaarrekening', vanaf pagina 59.
G4-EC2	Financiële implicaties en andere risico's en mogelijkheden voor de activiteiten van de organisatie als gevolg van klimaatverandering.	Nee	Nee		Klimaatverandering is al jaren één van de speerpunten van PGGM en onze klanten. Het is onze ambitie om koploper te zijn op de beheersing van klimaatgerelateerde risico's. Tegelijkertijd werken wij op dit onderwerp nauw samen met andere institutionele beleggers in binnen- en buitenland. In 2018 hebben wij ons aangesloten bij het Investor Leadership Network, dat en marge van de G7-top in Canada, en met steun van de Canadese overheid, werd gelanceerd. Via dit netwerk willen wij onder meer een impuls geven aan de kwaliteit van TCFD-rapportages van beleggers en van de bedrijven waarin wij beleggen.
G4-EC3	Dekking van de verplichtingen in verband met het vastgestelde uitkeringsplan van de organisatie.	Nee			N.v.t.
G4-EC4	Significante financiële steun van de overheid.	Nee			N.v.t.
Aanwezigheid op de markt					
G4-EC5	Spreiding in de verhouding tussen het standaard aanvangssalaris en het lokale minimumloon op belangrijke bedrijfslocaties.	Nee			N.v.t.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-EC6	Aandeel van het senior management dat afkomstig is uit de lokale gemeenschap op significante bedrijfslocaties.	Nee			N.v.t.
Indirecte economische effecten					
G4-EC7	Investerings in infrastructuur en diensten voornamelijk voor algemeen nut	Nee			N.v.t.
G4-EC8	Beschrijving van significante indirecte economische impacts.	Nee			N.v.t.
Inkoopbeleid					
G4-EC9	Percentage van uitgaven aan lokaal gevestigde leveranciers.	Ja	Nee	Ja	5,3 % vlees en 72,3% van alle groente en fruit lokaal.
Categorie Milieu					
Materialen					
G4-EN1	Totale hoeveelheid gebruikte materialen naar gewicht of volume.	Nee			PGGM maakt geen producten en derhalve niet van toepassing.
G4-EN2	Percentage van de gebruikte materialen dat bestaat uit gerecyclede materialen.	Nee			PGGM maakt geen producten en derhalve niet van toepassing.
Energie					
G4-EN3	Direct energieverbruik in de organisatie.	Ja	Nee	Ja	Het elektriciteitsverbruik 2018 bedraagt 3.388,954KwH.
G4-EN4	Indirect energieverbruik buiten de organisatie.	Nee			N.v.t.
G4-EN5	Energiebesparing door efficiency verbeteringen.	Nee			N.v.t.
G4-EN6	Initiatieven ten behoeve van energie-efficiënte of op duurzame energie gebaseerde producten en diensten, evenals verlagingen van de energie-eisen als resultaat van deze initiatieven.	Nee			N.v.t.
G4-EN7	Reductie van de energiebehoefte ten aanzien van verkochte producten en diensten.	Nee			N.v.t.
Water					
G4-EN8	Totale wateronttrekking per bron.	Ja	Nee	Ja	In 2018 is er 9,750 M³ drinkwater verbruikt. In 2018 is er 382 M³ grondwater uit de bron gespuid.
G4-EN9	Waterbronnen waarvoor wateronttrekking significante gevolgen heeft.	Ja	Nee	Ja	In 2018 is er 9,750 M³ drinkwater verbruikt. In 2018 is er 382 M³ grondwater uit de bron gespuid.
G4-EN10	Percentage en totaal volume van gerecycled en hergebruikt water.	Ja	Nee	Ja	Al het hemelwater wat valt op het terrein en de bebouwing wordt lokaal, d.w.z. op eigen terrein, afgevoerd. Dit water bezinkt en komt zodoende weer in de grond.
Biodiversiteit					
G4-EN11	Bedrijfslocaties die eigendom zijn, gehuurd worden, beheerd worden in of grenzen aan beschermde gebieden alsmede gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde buiten beschermde gebieden.	Nee			N.v.t.
G4-EN12	De significante impact van activiteiten, producten en diensten op de biodiversiteit in beschermde gebieden alsmede gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde buiten beschermde gebieden.	Nee			N.v.t.
G4-EN13	Beschermde of herstelde habitats.	Nee			N.v.t.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
------------	-----------	-----------	--------------------------	--------------------	---------------------------------------

G4-EN14	Aantal op de rode lijst van de IUCN vermelde soorten en soorten op nationale beschermingslijsten met habitats in gebieden binnen de invloedssfeer van bedrijfsactiviteiten, ingedeeld naar hoogte van het risico van uitsterven.	Nee			N.v.t.
----------------	--	-----	--	--	--------

Uitstoot

G4-EN15	Totale directe emissies van broeikasgassen naar gewicht.	Ja	Nee	Ja	De totale CO2 uitstoot bedraagt 5.599 ton. Voor de indeling in scopes volgen wij de definitie van SKAO. Dat betekent dat zakelijk (lease) autogebruik tot scope 1 wordt gerekend en gedeclareerde km's (in auto's van werknemers) in scope 2. Ook de vlieguren worden tot scope 2 gerekend. Woon-werkverkeer hoort bij scope 3. De totale uitstoot is als volgt opgebouwd: scope 1: 1.417 ton CO2, scope 2: 1.565 ton CO2, scope 3: 2.617 ton CO2.
G4-EN16	Totale indirecte emissies van broeikasgassen naar gewicht.	Nee			N.v.t.
G4-EN17	Andere relevante indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht.	Nee			N.v.t.
G4-EN18	Broeikasgasemissie-intensiteitsratio.	Nee			N.v.t.
G4-EN19	Initiatieven om broeikasemissies te reduceren naar gewicht.	Nee			N.v.t.
G4-EN20	Emissie van ozonafbrekende stoffen.	Nee			N.v.t.
G4-EN21	NOx, SOx en andere significante luchtmissies.	Nee			N.v.t.
G4-EN22	Totale waterafvoer naar kwaliteit en bestemming.	Ja	Nee	Ja	In 2018 is er 382 M³ grondwater uit de bron gespuid. Al het hemelwater wat valt op het terrein en de bebouwing wordt lokaal, d.w.z. op eigen terrein, afgevoerd. Dit water bezinkt en komt zodoende weer in de grond.
G4-EN23	Totaalgewicht afval naar type en verwijderingsmethode.	Ja	Nee	Ja	In KG: Glasafval 1.116 Groenafval 42.240 Papier & Karton 25.836 (18.530+7.306) Plasticafval 409 Restafval 51,540
G4-EN24	Totaal aantal en volume van significante lozingen.	Nee			N.v.t.

Uitstoot en afval

G4-EN25	Gewicht van getransporteerd, geïmporteerd, geëxporteerd of verwerkt afval dat als gevaarlijk geldt en het percentage afval dat internationaal is getransporteerd.	Nee			N.v.t.
G4-EN26	Benaming, grootte, beschermingsstatus en biodiversiteitswaarde van wateren en gerelateerde habitats die significante gevolgen ondervinden van de waterafvoer en -afvloeiing van de verslaggevende organisatie.	Nee			N.v.t.

Producten en Diensten

G4-EN27	Initiatieven ter compensatie van de milieugevolgen van producten en diensten en de omvang van deze compensatie.	Ja	Nee	Ja	PGGM compenseert haar gehele uitstoot met behulp van Climate Neutral Group met CO2 certificaten en via deelname aan het KLM/SkyNRG biofuel programma.
G4-EN28	Percentage producten dat is verkocht en waarvan de verpakking is ingezameld, naar categorie.	Nee			N.v.t.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
Compliance					
G4-EN29	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van milieuwet- en -regelgeving.	Ja	Nee	Ja	Totale monetaire waarde = € 0,00 (geen boetes)
Transport					
G4-EN30	Significante milieugevolgen van het transport van producten en andere goederen en materialen die worden gebruikt voor de activiteiten van de organisatie en het vervoer van personeelsleden.	Nee			N.v.t
Algemeen					
G4-EN31	Totale uitgaven aan en investeringen in milieubescherming naar type.	Nee			N.v.t
Milieu assessment leveranciers					
G4-EN32	Percentage van nieuwe leveranciers dat gescreend is op milieucriteria.	Ja	Nee	Ja	PGGM is geen productie bedrijf dus inkoop gaat hier over inkoop voor de bedrijfsvoering. In alle RFP trajecten worden duurzaamheidscriteria meegenomen en -gewogen. Niet alle leveranciers doorlopen echter een RFP traject. Wel wordt aan alle leveranciers gevraagd onze MVI verklaring te accepteren als onderdeel van de inkoopvoorwaarde. Eventueel vragen we naar een eigen verklaring. Van de beïnvloedbare inkopen is 95,1% van de leveranciers akkoord met de MVI verklaring.
G4-EN33	Significante bestaande en potentiële negatieve impact op milieu in de supply chain, alsmede de getroffen maatregelen.	Ja	Nee	Ja	PGGM is geen productie bedrijf dus inkoop gaat hier over inkoop voor de bedrijfsvoering. Op dit moment is er geen proces om bij nieuwe leveranciers een impact assessment uit te voeren op milieucriteria.
Milieu klachten procedures					
G4-EN34	Aantal milieuklachten ingediend, aangepakt en opgelost door middel van formele klachtenprocedures.	Ja	Nee	Ja	Er waren geen klachten m.b.t. de directe footprint van PGGM.
Sociale prestatie indicatoren					
Arbeidsomstandigheden					
Werkgelegenheid					
G4-LA1	Totaal aantal (nieuwe) werknemers en snelheid van personeelsverloop per leeftijdsgroep, geslacht en regio.	Ja	Ja	Ja	Medewerkers en opleidingskosten: pagina 33 betreft aantal nieuwe medewerkers. Verdere specificatie is niet aan de orde binnen PGGM.
G4-LA2	Uitkeringen aan voltijdmedewerkers die niet beschikbaar zijn voor tijdelijke- en deeltijdmedewerkers, per grootschalige activiteit.	Nee			N.v.t
G4-LA3	Herintreding en retentieratio na ouderschapsverlof, naar geslacht	Nee			N.v.t
Arbeid/management relaties					
G4-LA4	Minimale opzegtermijn(en) in verband met operationele veranderingen, inclusief of dit wordt gespecificeerd in collectieve overeenkomsten.	Ja	Nee	Ja	De algemene opzegtermijn is zowel voor de werkgever als de werknemer twee maanden.
Gezondheid en veiligheid op het werk					
G4-LA5	Percentage van het totale personeelsbestand dat is vertegenwoordigd in formele gezamenlijke arbo-commissies van werkgevers en werknemers die bijdragen aan de controle op en advies over arbo-programma's.	Ja	Nee	Ja	Betreft enkele medewerkers. Ondernemingsraad en de OR-commissie Mens & Omgeving en preventiemedewerkers.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-LA6	Ziekteverzuim en eventuele ongevallen	Ja	Nee	Ja	Het gemiddelde ziekteverzuim van PGGM is in 2018 met afgerond 3,0% gelijk gebleven aan het gemiddelde ziekteverzuim van 2017. PGGM heeft daarmee sinds jaren een stabiel en laag verzuim. Er zijn geen bedrijfsongevallen geweest.
G4-LA7	Werknemers met een hoog risico op ziekten die verband houden met hun beroep.	Nee			N.v.t
G4-LA8	Afspraken over arbo-onderwerpen vastgelegd in formele overeenkomsten met vakbonden.	Ja	Nee	Ja	Deze afspraken zijn vastgelegd in de cao. Daarnaast zijn er afspraken met de OR gemaakt over periodieke risicoinventarisaties en -evaluaties rondom arbo, veiligheid en welzijn.
Opleiding en onderwijs					
G4-LA9	Gemiddeld aantal uren dat een medewerker per jaar besteedt aan opleidingen, onderverdeeld naar werknemerscategorie	Nee			N.v.t
G4-LA10	Programma's voor competentie management en levenslang leren die de blijvende inzetbaarheid van werknemers garanderen en hen helpen bij het afronden van hun loopbaan.	Ja		Ja	Binnen PGGM is de PGGM Academy opgericht die gericht is op het adviseren en ondersteunen van medewerkers en management bij het volgen van trainingen en opleidingen, zowel op het gebied van kennis en kunde als competenties. Dit met het oog op het verbeteren van de duurzame inzetbaarheid. Zie verder jaarverslag, pagina's 32 en 33.
G4-LA11	Percentage medewerkers dat regelmatig wordt ingelicht omtrent prestatie- en loopbaanontwikkeling.	Ja	Nee	Ja	100% Dit is een onderdeel van de performancecyclus, planningsgesprek en geldt in principe voor alle medewerkers.
Diversiteit en gelijke kansen					
G4-LA12	Samenstelling bestuurslichamen en onderverdeling van medewerkers per categorie naar geslacht, leeftijdsgroep, het behoren tot bepaalde maatschappelijke minderheid	Ja	Ja	Ja	Het diversiteitsprogramma van PGGM richt zich met name op het verhogen van het aantal vrouwelijke managers in de organisatie. De doelstelling hierbij is 35%. Momenteel is het aantal vrouwen op managementposities 32%. Het verhogen van het aantal vrouwen stimuleren we met gerichte workshops, zoals Stratego voor vrouwen en All inclusive en het streven naar 50% vrouwelijke kandidaten bij management vacatures. Zie verder jaarverslag, pagina's 33 en 34.
Gelijke beloning voor mannen en vrouwen					
G4-LA13	Verhouding tussen basissalarissen van mannen en vrouwen naar werknemerscategorie en bedrijfslocatie.	Nee			N.v.t
Assessment van leveranciers op arbeidsomstandigheden					
G4-LA14	Percentage van nieuwe leveranciers die gescreend zijn op 'arbeidsomstandigheden' criteria.	Ja	Nee	Ja	Aan alle leveranciers wordt gevraagd onze MVI verklaring te accepteren als onderdeel van de inkoopvoorwaarde. Eventueel vragen we naar een eigen verklaring. Van de beïnvloedbare inkopen is 95,1% van de leveranciers akkoord met de MVI verklaring. In de MVI verklaring wordt ingegaan op arbeidsomstandigheden.
G4-LA15	Significante bestaande en potentiële negatieve impact op arbeidsomstandigheden in de supply chain, alsmede de getroffen maatregelen.	Nee			N.v.t
Arbeidsomstandigheden en klachtenprocedures					
G4-LA16	Aantal klachten over arbeidsomstandigheden ingediend, aangepakt en opgelost door middel van formele klachtenprocedures.	Ja	Nee	Ja	Bij de preventiemedewerkers zijn in het jaar 2018 geen klachten over arbeidsomstandigheden ingediend, aangepakt en opgelost door middel van formele klachtenprocedures. In totaal zijn er in het jaar 2018 vijf meldingen (waarvan twee op eigen initiatief) door de preventiemedewerkers geregistreerd en afgehandeld.
Mensenrechten					
Investment					
G4-HR1	Percentage van en totaal aantal aanmerkelijke investeringsovereenkomsten waarin clausules over mensenrechten zijn opgenomen of waarvan de naleving van de mensenrechten is getoetst.	Ja	Nee	Ja	100% (wordt altijd meegenomen in beleggingsprocessen).
G4-HR2	Totaal aantal uren personeelstraining over beleid en procedures betreffende aspecten van mensenrechten die relevant zijn voor de activiteiten, met inbegrip van het percentage van het personeel dat de trainingen gevolgd heeft.	Nee			N.v.t

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
Voorkomen van discriminatie					
G4-HR3	Totaal aantal gevallen van discriminatie en de getroffen maatregelen.	Ja	Nee	Ja	Er zijn geen gemelde gevallen van discriminatie geweest.
Vrijheid van vereniging en onderhandeling					
G4-HR4	Activiteiten en leveranciers waarvan is vastgesteld dat daarbij een aanzienlijk risico zou kunnen gelden voor het recht op de uitoefening van de vrijheid van vereniging en collectieve arbeidsonderhandelingen, alsmede de maatregelen die zijn getroffen ter ondersteuning van deze rechten.	Nee	Nee		Onderdeel van het PGGM verantwoord beleggen uitvoeringskader op engagement uitsluitingen: we voeren de dialoog met ondernemingen en marktpartijen over naleving en verbetering van mensenrechten. We sluiten ondernemingen en staatsobligaties van landen uit die de mensenrechten ernstig schenden en niet bereid of in staat zijn dit te veranderen.
Kinderarbeid					
G4-HR5	Activiteiten en leveranciers waarvan is vastgesteld dat er een aanzienlijk risico is van gevallen van kinderarbeid, alsmede de maatregelen die zijn getroffen gericht op de uitbanning van kinderarbeid.	Ja		Ja	Onderdeel van het PGGM verantwoord beleggen uitvoeringskader op engagement uitsluitingen: we voeren de dialoog met ondernemingen en marktpartijen over naleving en verbetering van mensenrechten. We sluiten ondernemingen en staatsobligaties van landen uit die de mensenrechten ernstig schenden en niet bereid of in staat zijn dit te veranderen.
Gedwongen arbeid					
G4-HR6	Activiteiten en leveranciers waarvan is vastgesteld dat er een aanzienlijk risico is van gevallen van gedwongen of verplichte arbeid, alsmede de maatregelen die zijn getroffen gericht op de uitbanning van gedwongen of verplichte arbeid.	Ja	Nee	Ja	Onderdeel van het PGGM verantwoord beleggen uitvoeringskader op engagement uitsluitingen: we voeren de dialoog met ondernemingen en marktpartijen over naleving en verbetering van mensenrechten. We sluiten ondernemingen en staatsobligaties van landen uit die de mensenrechten ernstig schenden en niet bereid of in staat zijn dit te veranderen.
Beveiligingsactiviteiten					
G4-HR7	Percentage van het beveiligingspersoneel dat training heeft gevolgd in het beleid of de procedures van de organisatie betreffende aspecten van de mensenrechten die relevant zijn voor de activiteiten.	Nee			N.v.t
Rechten van de inheemse bevolking					
G4-HR8	Totaal aantal gevallen van overtreding van de rechten van de inheemse bevolking, alsmede de getroffen maatregelen.	Nee			N.v.t
Assessment					
G4-HR9	Totaal aantal en percentage van de activiteiten welke onderworpen zijn aan mensenrechten reviews of impact assessments.	Nee			N.v.t
Assessment van mensenrechten impact/omstandigheden bij leveranciers					
G4-HR10	Percentage van nieuwe leveranciers dat gescreend is op 'mensenrechten' criteria.	Ja	Nee	Ja	Aan alle leveranciers wordt gevraagd onze MVI verklaring te accepteren als onderdeel van de inkoopvoorwaarde. Eventueel vragen we naar een eigen verklaring. Van de beïnvloedbare inkopen is 95,1% van de leveranciers akkoord met de MVI verklaring. In de MVI verklaring wordt verwezen naar de fundamentele rechten van de mens en de arbeidsrechten, zoals die zijn vastgelegd in de Richtlijnen en Conventies van de International Labour Organisation (ILO) en de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties.
G4-HR11	Significante bestaande en potentiële negatieve impact op mensenrechten in de supply chain, alsmede de getroffen maatregelen.	Ja	Nee	Ja	In de gedragscode MVI is dit opgenomen. De MVI verklaring is onderdeel van de inkoopvoorwaarden.
Klachtenprocedure t.b.v. mensenrechten					
G4-HR12	Aantal klachten over mensenrechten ingediend, aangepakt en opgelost door middel van formele klachtenprocedures.	Ja	Nee	Ja	Onderdeel van het PGGM verantwoord beleggen uitvoeringskader op uitsluitingen.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
Samenleving					
Lokale gemeenschap					
G4-SO1	Effecten van de activiteiten op de lokale gemeenschap.	Ja	Nee	Ja	Wij zijn al sinds de oprichting in 2004 partner van de Samen voor Zeist. Samen voor Zeist zet zich als kenniscentrum voor Maatschappelijk Betrokken Ondernemen in voor de gemeente Zeist. De nadruk ligt hierbij op het faciliteren van bedrijven die een actieve bijdrage willen leveren aan de lokale samenleving. Wij hebben als organisatie "matches" gesloten (dmv het leveren van kennis, materiaal, creativiteit, faciliteiten etc aan lokale stichtingen, organisaties, verenigingen etc) die een maatschappelijke waarde vertegenwoordigen van 9.450 euro.
G4-SO2	Activiteiten met een significante bestaande en potentiële negatieve impact op de lokale gemeenschap.	Nee			N.v.t
Anti-Corruptie					
G4-SO3	Percentage van en totaal aantal bedrijfseenheden geanalyseerd op corruptiegerelateerde risico's.	Ja	Nee	Ja	100%; dit is geregeld in het beleggingsbeleid, de gedragscode, compliance handboek voor de vermogensbeheerketen (VB en IB) en de klokkenluidersregeling. Tevens is er een Systematische Integriteit Risico Analyse (SIRA) uitgevoerd voor PGGM.
G4-SO4	Communicatie en training inzake anticorruptiebeleid en -procedures.	Ja	Nee	Ja	Dit is geregeld in het beleggingsbeleid, de gedragscode, compliance handboek voor de vermogensbeheerketen (VB en IB) en de klokkenluidersregeling.
G4-SO5	Bevestigde gevallen van corruptie, alsmede de getroffen maatregelen.	Ja	Nee	Ja	Er zijn geen bevestigde gevallen van corruptie. De maatregelen staan beschreven in het beleggingsbeleid, de gedragscode, compliance handboek voor de vermogensbeheerketen (VB en IB) en de klokkenluidersregeling.
Politieke activiteiten					
G4-SO6	Totale waarde van politieke bijdragen naar lidstaat en ontvanger / begunstigde	Nee			N.v.t
Anti-concurrentie gedrag					
G4-SO7	Totaal aantal rechtszaken vanwege concurrentiebelemmerend gedrag, anti-kartel-, en monopolistische praktijken, alsmede de resultaten van deze rechtszaken.	Ja	Nee	Ja	Er is geen sprake geweest van rechtszaken m.b.t. concurrentiebelemmerend gedrag, anti-kartel-, en monopolistische praktijken.
Compliance					
G4-SO8	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van wet- en -regelgeving.	Ja	Nee	Ja	Er is geen sprake geweest van significante boetes en monetaire sancties.
Assessment van leveranciers mbt impact op de samenleving					
G4-SO9	Percentage van nieuwe leveranciers dat gescreend is op 'impact op de samenleving' criteria.	Ja	Nee	Ja	PGGM is geen productie bedrijf, dus inkoop gaat hier over inkoop voor de bedrijfsvoering. In alle RFP trajecten worden duurzaamheidscriteria meegenomen en -gewogen. Niet alle leveranciers doorlopen echter een RFP traject. Wel wordt aan alle leveranciers gevraagd onze MVI verklaring te accepteren als onderdeel van de inkoopvoorwaarde. Eventueel vragen we naar een eigen verklaring. Van de beïnvloedbare inkopen is 95,1 % van de leveranciers akkoord met de MVI verklaring.
G4-S10	Significante bestaande en potentiële negatieve impact voor de samenleving in de supply chain, alsmede de getroffen maatregelen.	Ja	Nee	Ja	In de gedragscode MVI is dit opgenomen. De MVI verklaring is onderdeel van de inkoopvoorwaarden.
Klachtenprocedure t.b.v. impact op de samenleving					
G4-S11	Aantal klachten over impact op de samenleving ingediend, aangepakt en opgelost door middel van formele klachtenprocedures.	Ja	Nee	Ja	Geen klachten
Product Verantwoordelijkheid					
Veiligheid en gezondheid van consumenten					
G4-PR1	Percentage van significante product-en service categorieën waarvoor de impact voor gezondheid en veiligheid wordt beoordeeld in het kader van verbetering.	Nee			N.v.t

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
G4-PR2	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende gevolgen voor gezondheid en veiligheid van producten en diensten gedurende de levensduur, naar type resultaat.	Nee			N.v.t
Labeling van producten en diensten					
G4-PR3	Type informatie over producten en diensten dat verplicht wordt gesteld door procedures en het percentage van belangrijke producten en diensten die onderhevig zijn aan dergelijke informatie-eisen.	Nee			N.v.t
G4-PR4	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende informatie over en etikettering van producten en diensten, naar type resultaat.	Nee			N.v.t
G4-PR5	Resultaten van klanttevredenheid onderzoeken.	Ja	Ja	Ja	Er vinden regulier verschillende klanttevredenheidsonderzoeken plaats onder de klanten, leden, deelnemers en werkgevers naar dienstverlening en producten. Zie ook jaarverslag 'Kerncijfers' klanttevredenheid, pagina 10 en 'Betrouwbare dienstverlening', pagina's 18 en 19.
Marketing Communicatie					
G4-PR6	Verkoop van verboden of betwiste producten.	Nee			N.v.t
G4-PR7	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende marketingcommunicatie, waaronder reclame, promotie en sponsoring, naar type resultaat.	Nee			N.v.t
Privacy van de klant					
G4-PR8	Totaal aantal gegronde klachten over inbreuken op de privacy van klanten en het kwijtraken van klantgegevens.	Ja	Nee	Ja	PGGM past de vereisten van de Wet Melding Datalekken toe en heeft in dat kader de diverse datalekmeldingen in lijn daarmee bij de Autoriteit Persoonsgegevens gedaan.
Compliance					
G4-PR9	Monetaire waarde van significante boetes wegens het niet naleven van wet- en -regelgeving betreffende de levering en het gebruik van producten en diensten.	Ja	Nee	Ja	Monetaire waarde = 0 (geen boetes).

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
Product Portfolio					
FS1	Beleid met specifieke sociale- en milieuaspecten toegepast binnen de verschillende bedrijfsonderdelen.	Nee	Nee	Ja	<p>Om gericht invulling te kunnen geven aan de bijdrage die we als vermogensbeheerder en als beheerder van beleggingsinstellingen (de PGGM-fondsen) willen leveren aan een duurzame wereld, hebben we in samenspraak met onze klanten zeven maatschappelijke aandachtsgebieden gekozen, waarop we de focus leggen in de verantwoord beleggen-activiteiten. De aandachtsgebieden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimaatverandering, vervuiling en uitstoot • Waterschaarste • Voedselzekerheid • Gezondheidszorg • Waarborgen van mensenrechten • Goed ondernemingsbestuur • Stabiel financieel stelsel. <p>Het totale vermogen dat wij onder beheer en advies hebben voor onze klanten bedroeg eind 2018 €210,8 miljard. Van het totale beheerd vermogen viel 99,8% binnen de PGGM-fondsen en de intern en extern beheerde klantmandaten, die het PGGM Uitvoeringskader Verantwoord Beleggen toepassen: https://www.pggm.nl/wat-doen-we/Documents/pggm-uitvoeringskader-verantwoord-beleggen_mei-2014_pggm.pdf</p> <p>We beleggen doelgericht in ondernemingen en projecten die oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken leveren. In opdracht van één van onze klanten doen we Beleggingen in Oplossingen (BiO) voor klimaatverandering, waterschaarste, gezondheidszorg en voedselzekerheid. We hebben de doelstelling gekregen om in 2020 te komen tot €20 miljard aan BiO. Van deze beleggingen meten we niet alleen het financiële rendement, maar ook de maatschappelijke impact.</p>
FS2	Procedures voor het onderzoeken en beoordelen van milieu- en sociale risico's in de business lines .	Nee	Ja	Ja	Zie jaarverslag, 'ESG-integratie', pagina 26.
FS3	Proces(sen) voor het monitoren van de implementatie van en voldoen aan milieu- en sociale eisen, opgenomen in overeenkomsten of transacties	Nee	Ja	Ja	Zie jaarverslag, 'ESG-integratie', pagina 26.
FS4	Proces om de competenties van het personeel gericht op de implementatie van het sociaal en milieubeleid en procedures toegepast binnen de verschillende bedrijfsonderdelen te verbeteren.	Nee	Ja	Ja	Zie jaarverslag, 'ESG-integratie', pagina 26.
FS5	Interacties met cliënten/investeerders/business partners over sociale- en milieurisico's en kansen.	Nee	Nee	Ja	<p>Voorbeelden van interactie met cliënten: In samenspraak met onze klanten hebben wij 7 aandachtsgebieden gekozen voor verantwoord beleggen; Uitsluiting van bedrijven gaat in overleg met klanten; Richtlijnen, overtuigingen en uitgangspunten voor verantwoord beleggen worden met klanten opgesteld; Elk kwartaal rapporteert PGGM over relevante ontwikkelingen aan haar klanten; Participantenvergaderingen; Iedere klant heeft een eigen beleid met specifieke accenten op het gebied van verantwoord beleggen. Binnen de PGGM-fondsen, waarin meerdere klanten participeren, zoeken we naar gezamenlijkheid met onze klanten in de uitvoeringsrichtlijnen voor verantwoord beleggen. Dit doen we onder meer in de Participantenvergaderingen, waarin de verschillende participanten in een PGGM-fonds de mogelijkheid hebben om met de PGGM-fondsbeheerder en overige participanten over beleggingsfondsspecifieke onderwerpen te besluiten.</p> <p>Daarnaast dragen we bij aan allerlei initiatieven om verantwoord beleggen verder te ontwikkelen. We zijn ondermeer lid van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), gericht op het verbeteren van inzicht in klimaat-gerelateerde risico's en kansen bij financiële- en niet-financiële instellingen. Als lid van de TCFD vinden wij het belangrijk dat financiële markten efficiënter worden en risico's als gevolg van klimaatverandering – en maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan – beter inprijzen in de waardering van ondernemingen. Samen met APG hebben wij een standaard voorgesteld om hierover eenduidig te communiceren, onder de noemer van Sustainable Development Investing (SDI). Het meten van impact is sterk in ontwikkeling, waarbij wij de samenwerking hebben gezocht met onder andere collega beleggers en met universiteiten in het binnen- en buitenland.</p>

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
Product portfolio					
FS6	Onderverdeling (in percentages) van de portfolio van de bedrijfsonderdelen van de organisatie naar regio, grootte (micro/middelgroot/groot) en sector.	Nee			N.v.t.
FS7	Waarde in geld van producten en diensten ontwikkeld om een specifiek sociaal maatschappelijk voordeel te bereiken per bedrijfsonderdeel, opgedeeld naar doel.	Nee	Ja		Zie jaarverslag, 'Overzicht Verantwoord Beleggen 2018', zie pagina 24. Waarde beleggingen in oplossingen voor bijvoorbeeld: - gezondoplossingen: 3,0 miljard - voedseloplossingen: 2,5 miljard Deze beleggingen hebben als doel naast financieel rendement ook aantoonbare (meetbare) maatschappelijke impact te bereiken. Zie voor het totaaloverzicht van onze beleggingen in oplossingen de samenvatting in het jaarverslag.
FS8	Waarde in geld van producten en diensten ontwikkeld om een specifiek milieuvoordeel te bereiken per bedrijfsonderdeel, opgedeeld naar doel.	Nee	Ja		Zie jaarverslag, 'Overzicht Verantwoord Beleggen 2018', zie pagina 24. Waarde beleggingen in oplossingen voor bijvoorbeeld: - klimaatoplossingen: 7,7 miljard - wateroplossingen: 1,2 miljard Deze beleggingen hebben als doel naast financieel rendement ook aantoonbare (meetbare) maatschappelijke impact te bereiken. Zie voor het totaaloverzicht van onze beleggingen in oplossingen de samenvatting in het jaarverslag.
Audit					
FS9	Scope en frequentie van audits om de implementatie van milieu en sociaal beleid en risico's te kunnen beoordelen .	Nee	Nee	Ja	KPMG Sustainability heeft het jaarverslag verantwoord beleggen geaudit. Daarnaast heeft uitgebreide interne controle op het jaarverslag plaatsgevonden door de afdelingen Corporate Fiscale en Juridische Zaken en Tax-Legal-Regulatory.
Actief Eigenaarschap					
FS10	Percentage en aantal bedrijven uit portfolio waarmee gesproken is over sociale- en milieukwesties.	Nee	Nee	Ja	Engagement Dialoog gevoerd met 291 ondernemingen en 8 marktpartijen 27 resultaten bij ondernemingen 0 resultaten bij marktpartijen.
FS11	Percentage van bezittingen positief en negatief gescreend op sociale- en milieukwesties.	Nee	Nee	Ja	Het totale vermogen dat wij onder beheer en advies hebben voor onze klanten bedroeg eind 2018 ruim €210,8 miljard. Van het totale beheerd vermogen viel 99,8% binnen de PGGM-fondsen en de intern en extern beheerde klantmandaten, die het PGGM Uitvoeringskader Verantwoord Beleggen toepassen: https://www.pggm.nl/wat-doen-we/Documents/pggm-uitvoeringskader-verantwoord-beleggen_mei-2014_pggm.pdf
FS12		Nee	Nee	Ja	De stemuitvoering van PGGM geschiedt via: 1) het bijwonen van aandeelhoudersvergaderingen (met name in Nederland), 2) het verstrekken van stemvolmachten aan andere aandeelhouders die mede namens PGGM het woord voeren (in Nederland en andere landen), 3) het stemmen op afstand (het zogenoemde proxy voting). Vanwege de Nederlandse oorsprong van PGGM en haar klanten gaat hierbij speciale aandacht uit naar het bezoeken van de aandeel- en certificaathoudersvergaderingen van Nederlandse ondernemingen. Uitvoeringsrichtlijn Stemmen uit het Uitvoeringskader Verantwoord Beleggen: https://www.pggm.nl/wat-doen-we/Documents/pggm-uitvoeringskader-verantwoord-beleggen_mei-2014_pggm.pdf Global Voting Guidelines: https://www.pggm.nl/wat-doen-we/Documents/global-voting-guidelines_2016_pggm.pdf

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
FS12		Nee	Nee	Ja	<p>Stemfocuslijst PGGM hanteert een zogenoemde stemfocuslijst. Vergaderingen van de ondernemingen die hierop staan krijgen bijzondere aandacht. Zo stemmen wij op de aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen op de stemfocuslijst voor de gehele positie op basis van ons eigen oordeel, ook als het een onderneming in een blokkeringsmarkt betreft (waar het stemmen leidt tot handelsblokkering van de gestemde aandelen). Op de stemfocuslijst staan ondernemingen die: genoteerd staan aan de Nederlandse beurs of een duidelijke Nederlandse achtergrond hebben of onderdeel uitmaken van de grootste beursgenoteerde belangen (>3% van het stemrecht) of één van de tien grootste holdings vormen in euro's of een selectie van ondernemingen binnen fundamenteel beheerde portefeuilles binnen PGGM of een selectie van ondernemingen die op de Engagement focuslijst staan.</p> <p>Stemproces Het verkrijgen van de noodzakelijke informatie om op een weloverwogen wijze te kunnen stemmen, de hiermee verbonden kosten, tijd of andere praktische beperkingen, kunnen betekenen dat PGGM haar ambitie om op alle aandeelhoudersvergaderingen te stemmen redelijkerwijs niet volledig kan verwezenlijken. Daarnaast wordt het percentage aandelen waarop wij kunnen stemmen mede beïnvloed door het eventueel uittelen van aandelen. Posities worden echter nooit geheel uitgeleend. In de praktijk zullen wij, afgezien van blokkeringsmarkten, voor alle ondernemingen waarin wordt belegd op ten minste 10% van de aandelen stemmen. Hierbij moet worden opgemerkt dat PGGM te allen tijde aandelen terug kan en zal roepen voor stemdoeleinden om haar moverende redenen.</p> <p>Indienen van aandeelhoudersvoorstellen Naast het recht om te stemmen hebben aandeelhouders in veel landen eveneens het recht om aandeelhoudersvoorstellen in te dienen. Op deze manier kunnen aandeelhouders onderwerpen onder de aandacht brengen en andere beleggers vragen hier een oordeel over te vellen via een stemming op een aandeelhoudersvergadering. Afhankelijk van het bindende karakter van het aandeelhoudersvoorstel kan dit eventueel leiden tot een verplichting richting de onderneming om het voorstel daadwerkelijk uit voeren. PGGM is terughoudend in het indienen van aandeelhoudersvoorstellen en doet dit in beginsel niet zonder voorafgaande dialoog met de onderneming. Als het echter noodzakelijk is om een aandeelhoudersvoorstel in te dienen om zodoende haar doelen te bereiken, dan wel een onderneming bij te sturen, maakt PGGM gebruik van haar rechten als aandeelhouder.</p> <p>Stemmen in relatie tot engagement Een steminstructie kan een reden zijn om in gesprek te gaan met een onderneming. Ook kan een engagementproject aanleiding geven voor het afgeven van een bepaalde steminstructie. PGGM streeft naast de uitvoering van het stemmen ook naar een verdere verbetering van het functioneren van de stemketen. Hierbij richten wij ons, bijvoorbeeld via marktengagement, onder andere op de vereenvoudiging van het stemproces, het vergroten van de transparantie binnen de keten en het verbeteren van de auditability van de stemketen.</p> <p>Verantwoording PGGM legt op kwartaal- en+A233 jaarbasis verantwoording af over de stemuitvoering. Elk kwartaal rapporteert PGGM over relevante ontwikkelingen aan haar klanten. Daarnaast heeft PGGM een publiek toegankelijke website waarop elk jaar het Jaarverslag Verantwoord Beleggen wordt gepubliceerd. In het jaarverslag wordt inhoudelijk ingegaan op de stemuitvoering aan de hand van praktijkvoorbeelden, trends en thema's. Daarnaast heeft PGGM een publiek toegankelijke website waarop al haar steminstructies zijn in te zien. Ook zijn de jaarlijks vastgestelde stemrichtlijnen terug te vinden op de PGGM website.</p>
Gemeenschap					
FS13	Toegangsmogelijkheden in dunbevolkte gebieden met een economische achterstand	Nee			N.v.t.

Disclosure	Indicator	Opgenomen	Opgenomen in jaarverslag	Opgenomen in tabel	Invulling/Verwijzing Jaarverslag 2018
FS14	Initiatieven om financiële diensten toegankelijker te maken voor kansarme mensen	Nee	Nee	Ja	We zijn belegd in microfinance-projecten en in projecten voor banencreatie.

Product en diensten beschrijving

FS15	Beleid voor eerlijk (fair) ontwerp en verkoop van financiële producten en diensten	Nee	Nee	Ja	<p>PGGM is een coöperatie zonder winsttoegmerk. Eventuele overwinsten vloeien terug naar de leden. Daarnaast zijn onze klanten lange termijn beleggers. PGGM is derhalve gericht op een lange termijn relatie met deze klanten en dat lukt alleen als je oog hebt voor het klantbelang. Eerlijke verkoop van producten of diensten is daarbij een onvoorwaardelijk uitgangspunt. Daarnaast doorlopen producten of diensten die we aan onze leden aanbieden een streng product approval & review process, dat een eerlijk product moet waarborgen.</p> <p>Als institutionele belegger hebben wij verschillende rollen binnen de financiële sector, zoals die van uitvoeringsorganisatie voor onze klanten, zakenpartner voor andere spelers in de sector en aandeelhouder vanuit de beleggingen in financiële instellingen. Vanuit al deze rollen willen wij bijdragen aan een stabiel en duurzaam financieel stelsel. Dit doen we onder andere door te streven naar verbetering van standaarden in de financiële sector. We evalueren ons eigen gedrag en dat van onze tegenpartijen kritisch. Waar nodig en mogelijk passen wij ons gedrag aan om bij te dragen aan een stabiel financieel stelsel. We zetten onze kennis en ervaring in via netwerken met andere financiële instellingen en proberen in nauwe samenwerking met hen gedragsverandering te bewerkstelligen. We gaan met onze bancaire tegenpartijen, waar we mee samenwerken bij het uitvoeren van onze transacties, in gesprek en proberen hen ertoe te bewegen dat zij duurzame business modellen hebben waarbij het klantbelang centraal staat.</p> <p>We geloven in belonen voor het behalen van echte resultaten en dat beloningsprikkelers gericht op de lange termijn werken. We werken daarom voor alle asset classes met een compensatierichtlijn waarin het normenkader voor acceptabele niveaus van management fees, performance fees, transactiekosten en redemption fees zijn beschreven. Deze richtlijn zorgt bovendien voor meer inzicht in de kosten van vermogensbeheer voor onze klanten. Daarnaast dient de compensatiestructuur duidelijk en transparant te zijn en in lijn met de doelstellingen van de kapitaalverstrekker (dus geen hoge compensatie in het geval van slechte/matige performance).</p>
FS16	Initiatieven om de financiële kennis te vergroten per verschillende soort begunstigde	Nee	Nee	Ja	<p>Onze institutionele klanten zijn professionele partijen met grote financiële kennis. Daar toetst DNB ook nadrukkelijk op. Ze moeten bovendien "in control" zijn, wat betekent dat ze alleen mogen beleggen in producten die ze begrijpen.</p> <p>Met betrekking tot onze leden proberen wij de kennis van en financiële zelfredzaamheid van alle leden te vergroten. Dat doen wij enerzijds door hierover te schrijven in onze nieuwsbrief, magazine of op onze site. Anderzijds door het ontwikkelen van tools (uitgavenwijzer bijvoorbeeld) of het vervaardigen van informatiewijzers over belangrijke life events zoals bijvoorbeeld ontslag (wat we dan tevens ondersteunen met speciale ledenavonden).</p>